

DOI: 10.26565/2227-6505-2019-28-10

Нестеренко В. О. Рецензія на Баугауз – Запоріжжя. Запорізький модернізм і школа Баугауз : Універсальність явищ. Проблеми збереження модерністської спадщини / заг. ред. та упоряд. Є. І. Губкіної. Х.: ТОВ «Діса Плюс» 2018. 512 с.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
nester.vicky@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-5773-5014>

У місті Запоріжжя 19–20 листопада 2017 р. за підтримки Генерального консульства Федеративної Республіки Німеччина відбулась науково-практична конференція, присвячена проблемам дослідження та збереження спадщини архітектури модерну в Україні та світі. Організаторами заходу виступили ГО Urban Forms Center, Галерея сучасного мистецтва Varannik, а в самій конференції взяли участь фахівці з кількох країн, причому не лише архітектори, але й історики, суспільні діячі та ін. За результатами була опублікована збірка матеріалів «Баугауз – Запоріжжя. Запорізький модернізм і школа Баугауз: Універсальність явищ. Проблеми збереження модерністської спадщини».

Збірка має п'ять тематичних розділів. У першому розділі розміщені найважливіші, на думку організаторів заходу, статті, що аналізують загальні тенденції в розвитку модернізму в архітектурі. Другий розділ під назвою «Історія і теорія» містить матеріали, що присвячені процесу формування міжвоєнного модернізму та його переосмислення в сучасному суспільстві. Третій розділ розглядає практичні питання, тобто конкретний досвід реконструкції старих будівель. Тут можна знайти дуже цінні поради щодо пошуку фінансування будівництва, розроблення архітектурного плану, залучення мешканців до цього процесу тощо. Особливо захоплюють історії з п'ятого розділу, що має назву «Партисипація» і розкажує про успішні дослідницькі проекти у сфері збереження історичної спадщини модерну.

Передусім необхідно зазначити, що ця збірка справді унікальна. У ній зібрані важливі матеріали, що показують проблему комплексно: від потреби переосмислити спадок модернізму і його привабливість на сучасному етапі через детальний аналіз історії реконструкцій та перебудов до сучасних практик збереження надбань модернізму в партисипації архітекторів, мешканців та громадських організацій.

Треба зазначити особливий контекст вибраного для дослідження міжвоєнного періоду в Радянському Союзі. Справа в тім, що 20–30-ті роки залишаються білою плямою в історичних дослідженнях: ми спостерігаємо їх лише через радянські кліше боротьби з контрреволюційними елементами, тоді як це був час неабиякого піднесення в усіх сферах суспільства, що мав би значно прискорити розвиток країни, якщо би не був карколомно придушений каральною машиною репресій. Як показує збірка, забутою виявилась не тільки історія, але й архітектурна спадщина, адже досі немає розуміння цінності мистецтва модернізму та необхідності його зберігати. Виявляється, 20-ті роки зникають навіть з архітектурного простору... Тим важливішими є подібні збірки, адже вони починають закривати ці лакуни. Дослідники підкреслюють спільні риси в будівництві на нашому просторі, а також в Америці, у Польщі, Німеччині та в інших країнах, тим самим вписуючи Радянську державу в тодішній світовий контекст; наведуть конкретні приклади успішної міжнародної співпраці, що дозволяє переосмислити місце Радянського Союзу у світі в період 20–30-х років.

Звернемо увагу на окремі статті. Дослідження Карла Шльогеля показує співпрацю радянських та американських архітекторів. Важливе місце в його статті посідає проблема вираження ідеології через архітектуру. Причому автор бере не просто вираження радянської

ідеології в будівництві, але шукає в архітектурі прояви ідеї «перемоги нового часу над старим», «тріумфу людини над природою» тощо. Актуальним для України є аналіз прикладів збереження архітектурної спадщини в інших країнах. Взагалі – орієнтація на практичний бік проблеми є візитівкою як цієї збірки, так і самого заходу. Причому, що важливо, докладно описуються негативні аспекти, з якими стикаються іноземні колеги, зокрема з нерозумінням цінності історичної спадщини. До речі, Олена Мокроусова аналізує навіть психологічні причини того, через що суспільство не сприймає конструктивізм як мистецтво. Деякі аспекти збірки ілюструють відмінність погляду істориків та архітекторів на минуле. Зокрема, О. Мокроусова зазначає, що перше законодавство, пов'язане зі збереженням спадщини, з'явилося у Російській імперії лише 1909 р., тоді як насправді ця тема порушувалась у будівельних статутах ще з другої половини XIX ст. Проте цей факт лише нагадує зайвий раз, що маючи здавна законодавство в цій галузі, ми втрачаємо самі будівлі.

Серед безперечних переваг цієї збірки необхідно відзначити наявність якісних ілюстрацій, що дозволяють візуалізувати проблематику. З-поміж недоліків видання необхідно зазначити відсутність частини перекладів: половина публікацій дублюється двома мовами (українською та англійською), половина лишається лише в одному варіанті (або в українському, або в англійському), що зменшує читацьку аудиторію публікацій.

Ця книга є важливим кроком у популяризації теми збереження спадщини модернізму на сучасному етапі. Збірка буде цікава не тільки фахівцям з теми, але й широкому загалу, усім, хто цікавиться історією та сучасним життям своїх міст. Сподіваємось, що вона принесе не лише теоретичну користь для подальшого розвитку досліджень, але й матиме практичний ефект, а спадщина модернізму посяде гідне місце в архітектурному просторі українських міст.